

24 грудня - День пам'яті Вячеслава Чорновола

Вячеслав Максимович Чорновіл — відомий український політик, державний діяч, публіцист і журналіст — народився 24 грудня 1937 року (за документами 1 січня 1938 р.) у с. Єрки Звенигородського району (нині Катеринопільський) Черкаської області у родині сільських учителів. Мати Килина Харитонівна (1909—1985) — учителька початкових класів, батько Максим Йосипович (1909—1987) — викладач української мови й літератури.

У радянські часи сім'я зазнала переслідувань. 1937 року було заарештовано рідного батькового брата Петра, який не повернувся з ув'язнення.

Вячеслав Чорновіл до школи пішов 1946 року відразу до 2-го класу (читав з чотирирічного віку). 1955 року закінчив Вільховецьку середню школу із золотою медаллю і того ж року вступив до Київського державного університету ім. Тараса Шевченка на філологічний факультет, а з 2-го курсу перевівся на факультет журналістики. Уже в університеті мав неприємності за свої погляди, з чим пов'язана майже річна перерва в навчанні 1958 року (узявши річну відпустку, їздив на будівництво домни в Жданові (Маріуполь), де працював спочатку теслярем, потім — у виїзній редакції газети "Київський комсомолец"). У студентські роки вже багато писав до газет. Протягом місяця склав усі пропущені сесії і 1960 року закінчив університет з відзнакою. Захистив дипломну роботу на тему "Публіцистика Бориса Грінченка", ще донедавна забороненого письменника.

З липня 1960 до травня 1963 років Вячеслав Чорновіл працював на Львівській студії телебачення спочатку редактором, потім — старшим редактором передач для молоді.

Почав виступати як літературний критик, досліджуючи творчість Т. Шевченка, В. Самійленка, Б. Грінченка.

У травні 1963 року переїхав до Києва, щоб продовжити наукову роботу з історії української літератури. Відтоді до вересня 1964 року працював на будівництві Київської ГЕС і жив у Вишгороді.

1964 року склав кандидатський мінімум, пройшов за конкурсом до аспірантури Київського педінституту, але не був допущений до навчання через політичні переконання. Це стало перешкодою до захисту вже майже готової дисертації про публіцистичну творчість та громадську діяльність Б. Грінченка.

Започаткував в Україні національно-визвольний рух шістдесятників разом з І. Світличним, І. Дзюбою, Є. Сверстюком, А. Горською, М. Плахотнюком, Л. Танюком, В. Стусом, Г. Севрук та ін. Вячеслав Чорновіл був одним з найяскравіших організаторів та активістів цього руху, що в 60ті — 70ті роки протистояв тоталітарному режимові, виступав за відродження України, її мови, культури, духовності, державного суверенітету. Брав активну участь у діяльності Київського клубу творчої молоді (КТМ).

4 вересня 1965 року виступив разом з Іваном Дзюбою та Василем Стусом у кінотеатрі "Україна" на прем'єрі фільму Параджанова "Тіні забутих предків" з протестом проти арештів української інтелігенції. Далі, звичайно ж, — безробіття, обшуки й допити.

Того ж місяця за участь у правозахисному русі звільнений з роботи в газеті "Молода гвардія". Тоді ж улаштовується літпрацівником у газеті "Друг читача".

За відмову давати свідчення на закритому суді братів Горинів В. Чорновола засудили до трьох місяців примусових робіт.

Репресії лише посилювали в ньому силу опору: звільнення з роботи прискорило працю над документальним дослідженням "Правосуддя чи рецидиви терору?" (травень 1966 року). Це був, мабуть, один із найсміливіших зразків тогочасної української політичної публіцистики. Наступний вирок у листопаді 1967 року — жорстокіший: 3 роки ув'язнення в таборах суворого режиму. Причиною і цього разу виявилася журналістика: Вячеслав Чорновіл уклав документальну збірку "Лихо з розуму" (Портрети двадцяти "злочинців"), де подав матеріали про арештованих у 1965 році шістдесятників. Після того, як книжку було надруковано за кордоном, міжнародна громадськість піднесла голос на захист ув'язнених, і брежнєвські холуї змушені були на це зважати. Отож дехто з тоді арештованих завдячує Чорноволові життям.

За свої книжки Чорновіл став лауреатом премії для кращих журналістів світу, що боронять права людини; а від Радянського Союзу отримав нове тюремне ув'язнення.

Після звільнення 1969 року з великими труднощами вдалося влаштуватися на роботу. З 1970 року Вячеслав Чорновіл працював спостерігачем метеостанції в Закарпатті, землекопом археологічної експедиції в Одеській області, вагарем на станції Скнулів у Львові.

1970 року Чорновіл починає випуск підпільного журналу "Український вісник", в якому друкує матеріали самвидаву, хроніку українського національного спротиву. Він — його організатор, редактор і видавець. Під час відомої страхітної загальноукраїнської "зачистки" 1972 року його арештовують знову — попереду суд і вирок: 6 років таборів і три роки заслання. Це знову суд над журналістом, суд над Словом: Мордовія, Якутія, Чаппанда, боротьба за статус політв'язня, підпільна публіцистика й новий, ще потужніший виток спротиву.

Відбував термін у мордовських таборах для політв'язнів ЖХ-385/17-А (с. Озерне) і ЖХ 385/3 (с. Барашево). В. Чорновіл був організатором і учасником численних акцій протесту, голодовок, виснажливої боротьби за статус політв'язня. Понад половину терміну провів у ШІЗО (штрафний ізолятор) і ПКТ (приміщення камерного типу). "Зеківський генерал" — так назвав нарис про нього письменник Михайло Хейфец. Разом з Борисом Пенсоном Вячеслав Чорновіл написав книгу "Хроніка таборових буднів" (1975), яку було нелегально передано з табору за кордон і опубліковано 1976 року у журналі "Сучасність".

На початку 1978 року був відправлений етапом на заслання в с. Чаппанду (Якутія), де працював чорноробом у радгоспі, пізніше в Нюрбі — постачальником. Там написав брошуру про боротьбу за статус політв'язня в таборах (1977—1978) під назвою "Тільки один рік". Від рукопису, переданого за кордон, відновлено тільки фрагменти. 1978 року прийнятий до міжнародного Пен-клубу. 22 травня 1979 року Чорновіл став членом Української гельсінської групи.

У квітні 1980 року знову заарештований на засланні за сфабрикованим звинуваченням (фактично — за опозиційні виступи та за участь у Гельсінській групі). Тримав 120-денну голодовку протесту. В останньому слові на суді Вячеслав Чорновіл звинуватив КДБ і міліцію у фальсифікації та закликав суд не брати участі в змові. Був засуджений на п'ять років позбавлення волі. 1983 року звільнений за протестом прокурора

Якутії без права виїзду в Україну. Працював кочегаром на заводі будівельних матеріалів у місті Покровську.

У травні 1985 року Вячеслав Чорновіл повернувся в Україну. Зміг улаштуватися на роботу у Львові тільки кочегаром у Міськкрембудтресті та школі-інтернаті. Відновив активну політичну діяльність. Восени 1988 року разом з М. Горинем дав інтерв'ю закордонній журналістці Марті Коломієць, у зв'язку з чим влада розгорнула кампанію за видворення їх з СРСР. Чорновіл і Горинь звернулися до урядів усіх держав, щоб їх не приймала жодна країна. Тоді ж звільнений з роботи з політичних мотивів.

Влітку 1987 року В. Чорновіл відновив видання "Українського вісника", редактором та автором якого був протягом двох років.

11 березня 1988 року з М. Горинем і З. Красівським підписав Звернення до української та світової громадськості про відновлення діяльності УГГ. Цього ж року ініціював створення Української гельсінської спілки (УГС), яку від початку задумав як політичну партію. Був її співголовою, а також співавтором програмних документів, зокрема "Декларації принципів Української гельсінської спілки", яку оприлюднив 7 липня 1988 року на 50-тисячному мітингу у Львові. УГС стала першою в Україні відкритою опозиційною КПРС організацією партійного типу. Вячеслав Чорновіл був одним з трьох робочих секретарів, потім членом виконкому УГС, очолював пресову службу — написав і відредагував понад сто листів прес-служби УГС, які оперативно, у день виходу, передавалися по радіо "Свобода", а також розповсюджувалися самвидавом.

У березні 1990 року Вячеслав Чорновіл був обраний депутатом Львівської обласної ради та Верховної Ради України. Він був одним з лідерів радикального крила демократичної частини Верховної Ради — Народної Ради.

З квітня 1990 року до квітня 1992 року — голова Львівської облради та облвиконкому. Восени 1991 року Вячеслав Чорновіл був кандидатом у Президенти України (2 місце, 7 420 727 голосів або 23,27%).

У жовтні 1991 року на Великій козацькій раді Вячеслава Чорновола обрано гетьманом українського козацтва.

З квітня 1992 року — на постійній роботі в парламенті України. Народний депутат України двох наступних скликань — 1994 і 1998 років. Керівник депутатської фракції Народного Руху України. З 1995 року член української делегації в Парламентській Асамблеї Ради Європи.

Шеф-редактор незалежної громадсько-політичної газети "Час/Time" (з січня 1995 до травня 1998) і "Час" (з жовтня 1998 до березня 1999).

Лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка (1996) у галузі журналістики й публіцистики (у тому числі за твори, раніше інкриміновані як антирадянські) — за збірку "Правосуддя чи рецидиви терору?", "Лихо з розуму", книгу "Хроніка таборових буднів", публіцистичні виступи в пресі.

Лауреат Міжнародної журналістської премії ім. Ніколаса Томаліна (1975).

Нагороджений орденом Ярослава Мудрого V ступеня (1997).

25 березня 1999 року Вячеслав Чорновіл загинув за нез'ясованих обставин в автокатастрофі на шосе під Борисполем. На місці загибелі встановлено справжній козацький хрест. Поховано видатного українського державного діяча на центральній алеї Байкового кладовища. 2000 року присвоєно звання Героя України.

Вячеслав Чорновіл не є і не був просто актуалізованим політиком партійної конкретики. А саме таким його зазвичай сприймали, саме за це з ним воювали, саме на тому стояла його популярність. Це лише одна й далеко не найвизначніша іпостась Вячеслава Чорновола. Насправді він і донині залишається стратегічним генієм українського національного самоусвідомлення, структурований практикою філософ дисидентства, людина вершинної суспільно-демократичної думки ХХ століття, український демократичний "фундаменталіст".

Він не став Президентом України. Але став її національним Героєм — посмертно. Його вбили в русі — у дорозі, по шляху до тієї, іншої України, за яку він платив здоров'ям і життям.

Ця рана ніколи не загоїться. Вячеслава Чорновола було вбито жорстоко й підступно, після тривалої психологічної облоги, після масового творення облудної громадської думки. Убито наприкінці тисячоліття, кривавого й загрозливого для України. Убито, як убивали всіх її національних провідників — від Івана Мазепи до Хмеля, від Симона Петлюри до Грушевського, від Степана Бандери до Василя Стуса та Івана Світличного. Убито, як було вбито й потоптано Андрія Сахарова, генерала Петра Григоренка, Галину Старовойтову; а ще раніше — Аллу Горську, Тихого й Литвина, Валерія Марченка, Оксану Мешко...

Про Вячеслава Чорновола та про його феномен ще напишуть десятки книжок. Вийдуть друком його статті, політичні звернення, есе та монографії, унікальне листування. Створено Фонд Вячеслава Чорновола, президентом якого обрано його дружину й соратницю — відому українську поетесу Атену Пашко. Фонд розпочав роботу над підготовкою зібрання творів, а це десяток томів.

Його талант шліфували мордовські табори. Там він став філософом і стратегом. І все одно найважливіше: він був не з бронзи і не з мармуру. Він був весела й жива людина, з усіма рисами живої людини; вони лише

відтіняли його масштаб, його дар охоплювати проблему зразу і в цілому, його вміння передбачати й вести...